

Valiutos kursų politinė ekonomija: neištirti instituciniai aspektai // Vytautas Kuokštis,

Motyvacija siūlomai problematikai kyla iš kelių šaltinių. Pirma, 2010 metais prasidėjusi ir vis dar iki galo neišspręsta eurozonos krizė verčia svarstyti apie prisijungimo prie vieningos valiutos zonos (kaip griežčiausios fiksuoto valiutos kurso formos) privalumus ir trūkumus, taip pat optimalios valiutos zonos kriterijus. Antra, tarptautinės ekonomikos disciplinoje nėra pasiekta sutarimo dėl to, koks valiutos kurso pasirinkimas (fiksuotas ar lankstus) atneša daugiau ekonominės naudos, nors dažnai ir nurodomos tam tikros sąlygos, kurioms esant, fiksuoto valiutos kurso pasirinkimas (arba prisijungimas prie vieningos valiutos zonos) yra labiau patartinas, tokios kaip didelis darbo rinkos lankstumas. Trečia, politinės ekonomijos literatūroje nėra išspręstas galvosūkis dėl to, kokios teoriškai turėtų būti (ar kokios empiriškai yra) svarbių ekonominių veikėjų (tokių kaip pramonės sektorius) preferencijos valiutos kurso (ar prisijungimo prie vieningos valiutos zonos) atžvilgiu (Steinberg ir Walter 2013). Ketvirta, Baltijos šalių netikėta sėkmė sprendžiant krizės klausimus 2008-10 metais skatina permąstyti politines ir ekonomines fiksuoto valiutos kurso išlaikymo sąlygas, galimai generalizuojant Baltijos šalių pamokas.

Pagrindinė siūlomo tyrimo lauko idėja yra susijusi su spėjimu (nuojauta ar, moksliskiau kalbant, hipoteze), kad visas aukščiau nurodytas problemas galima būtų bandyti geriau suprasti, atsižvelgiant į *institucinį šalies kontekstą*. Institucijos čia suvokiamos plačiai – kaip formalios ir neformalios visuomenės žaidimo taisyklės. Pagrindinis dėmesys greičiausiai turėtų būti kreipiamas į darbo rinkos institucijas (darbo rinkų „lankstumą“, darbo jėgos mobilumą ir pan.), bet neatmestina galimybė atsižvelgti ir į kitas institucijas ir (ar) sąveiką tarp darbo rinkos institucijų ir kitų institucijų (pavyzdžiui, kaip tai daroma „kapitalizmo įvairovės“ studijose).

Spėjama, kad tam tikras institucinis kontekstas, o konkrečiai darbo jėgos institucijos, gali nulemti tai, kokie bus šalies ekonominiai rezultatai, įsivedus fiksuotą valiutos kursą (ar tapus vieningos valiutų zonos nare).

Nors gali pasirodyti, kad tai nėra nauja mintis, vis dėlto žvelgiant į esamą literatūrą, galima matyti, kad nors teoriškai yra nuolat kartojama apie darbo rinkos lankstumo svarbą, siekiant įsivesti ar išlaikyti fiksuotą valiutos kursą (tai taip pat nuolat pabrėžiama ir dalijant patarimus Graikijai bei kitoms pietinėms Europos šalims), stebina tai, jog iš esmės nėra rimtesnių bandymų įvertinti, ar tikrai (ir kiek) darbo rinkos „lankstumas“ yra svarbus, aiškinant fiksuotą valiutos kursą turinčių šalių rezultatus. Be to, nėra iki galo aišku, kas turima omenyje, kalbant apie darbo rinkos „lankstumą“ šiuo atveju – tiek teoriškai, tiek empiriškai ši sąvoka gali būti apibrėžiama ir operacionalizuojama įvairiai. Pavyzdžiui, iš pirmo žvilgsnio Vokietijos „nelanksčios“ (stipriai koordinuotos) darbo rinkos institucijos pasirodė gebančios gerai veikti vieningos valiutos zonos sąlygomis. Šiuos aspektus taip pat reikia išsiaiškinti ateities tyrimuose. Trečia, kaip minėta, galima būtų bandyti žvelgti ne tik į darbo rinkos lankstumą, bet ir į kitas institucijas ar jų sąsajas. Nagrinėdami eurozonos situaciją, tokį aiškinimą jau yra pateikę kai kurie autoriai (pvz., Hall 2014; Iversen ir Soskice 2016), tačiau šias įžvalgas derėtų patikrinti platesniame kontekste, daugelio atvejų tyrime. Be to, atsižvelgimas į šalies institucinį kontekstą galėtų padėti spręsti vieną didžiausių galvosūkių, matomą valiutos kursų režimų politinės ekonomijos literatūroje – tai jau minėtą pastebėjimą, kad nėra sutarimo dėl to, ar tam tikri ekonomikos veikėjai turėtų teikti preferenciją fiksuotam, ar lanksčiam valiutos kursui.

Preliminarūs tyrimo lauko klausimai galėtų būti tokie:

- a) Ar skirtingos vidaus institucijos paveikia tai, kaip šalims sekasi, turint fiksuotus valiutos kursus? (pavyzdžiui, ar fiksuojančių šalių tarpe „lankstesnę“ darbo rinką turinčios šalys iš tikrųjų auga greičiau?)
- b) Ar skirtingos vidaus institucijos paaiškina tai, kokį valiutos kursą yra linkusios pasirinkti šalys? (pavyzdžiui, ar „lankstesnę“ darbo rinką ir (ar) didesnę darbo jėgos mobilumą turinčios šalys yra labiau linkusios rinktis fiksuotą valiutos kursą?)
- c) Ar ir kaip vidaus institucijos struktūruoja, paveikia ekonomikos veikėjų interesus valiutos kursų atžvilgiu (pavyzdžiui, ar „lankstesnę“ darbo rinką turinčiose šalyse
- d) pramonės atstovai bus mažiau priešiški fiksuotą valiutos kursų atžvilgiu, kadangi jie mažiau bijos prarasti konkurencingumą?)

Potencialūs kandidatai

Geriausiai tiktų kandidatai, kurie turi geras ekonomikos žinias ir kiekybinių tyrimų įgūdžius ar bent jau gerus šių sričių pagrindus.